

شناسایی و واکاوی عوامل موثر بر توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت های آموزشی در آموزش عالی در دانشگاه های آزاد اسلامی شهر تهران

زهره احمدی دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزش عالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
بهیارک شیرزاد کبریا* دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
یلدا دلگشائی استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
فرشته کردستانی استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده :

هدف اصلی این مقاله شناسایی و واکاوی عوامل موثر توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت های آموزشی است. پژوهش از لحاظ هدف داده بنیاد و از لحاظ روش گردند تئوری اجرا شد. جامعه پژوهش را صاحب نظران حوزه علوم اقتصادی و آموزشی متخصص در زمینه مدیریت آموزشی، منابع انسانی، مدیریت آموزش عالی (دارای کتاب و یا مقاله)، اقتصاد تشکیل دادند. بر اساس معیار اشباع نظری ۱۸ نفر به روش هدفمند انتخاب شدند. داده ها با مصاحبه نیمه ساختاریافته با استفاده از نرم افزار maxqda ۱۲ گردآوری شد. در نتیجه ۱۲۵ مفهوم اولیه (کدباز)، ۱۵ مفهوم اصلی (کد محوری) به دست آمد، که در قالب مدل پارادایمی شامل ۶ کد انتخابی شامل عوامل علی (۳ مولفه و ۱۹ شاخص)، عوامل زمینه ای (۲ مولفه و ۱۵ شاخص)، عوامل راهبردی (۳ مولفه و ۳۲ شاخص)، عوامل مداخله گر (۲ مولفه و ۱۱ شاخص)، پدیده اصلی (۲ مولفه و ۱۶ شاخص) و پیامدها (۳ مولفه و ۲۳ شاخص) ارائه شد.

کلید واژه ها: توسعه پایدار، اعضای هیأت علمی، آموزش عالی

مقدمه:

در دنیای امروز، تمام سازمانها برای رسیدن به مزیت رقابتی، در جهت روندهای توسعه پایدار^۱ گام بر می دارند. باید خاطر نشان کرد که توسعه به معنی گسترش و بهبود است (ساکز و همکاران، ۲۰۲۱: ۵۶). توسعه اگرچه دارای بعد کمی نیز می باشد، اما در اصل دارای ابعاد کیفی است. بنابراین توسعه صرفاً مترادف با رشد اقتصادی نیست. توسعه می تواند در زمینه های مختلف ایجاد شود و این مهم، مستلزم بهسازی عملکرد ارکان مختلف است. توسعه پایدار به مفهوم گسترده آن شامل اداره و بهره برداری صحیح و کارا از منابع پایه، منابع طبیعی، منابع مالی و نیروی انسانی برای نیل به الگوی مصرف مطلوب همراه با بکارگیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل های امروز و آینده بطور مستمر و قابل رضایت می باشد (خوسلا و همکاران^۲، ۲۰۲۱: ۲۰۴). توسعه پایدار فرایندی تصور می شد که طی آن جوامع مختلف از شرایط اولیه عقب ماندگی و توسعه نیافتگی با عبور از مراحل تکاملی کم و بیش یکسان و تحمل دگرگونی های کیفی و کمی به جوامع توسعه یافته تبدیل خواهند شد. این تلقی ایدئولوژیک از توسعه، در پرتو نقدهای متنوع و بسیار در دهه ۱۹۷۰ و به خصوص در سالهای دهه ۱۹۸۰ به بن بست رسید (گونارسدوتر و همکاران^۳، ۲۰۲۱: ۱۱۰۷). شاید توسعه پایدار بیشتر در زمینه های اقتصادی مورد توجه قرار گرفته باشد، اما ذکر این نکته حائز اهمیت است که آموزش و توجه به جنبه های مختلف آن، به عنوان یکی از مولفه های اصلی توسعه پایدار به شمار می آید. اگر جامعه را به یک کشتی در حال حرکت فرض کنیم می توانیم مولفه های توسعه پایدار را به راحتی تشریح نماییم. بر خلاف حرکت کشتی های کوچک و یا قایق؛ کارکنان و مسوولین کشتی های بزرگ نیاز به آموزشهای لازم دارند. همان طور که بعد از آماده بودن سایر شرایط می توان به امر آموزش کارکنان کشتی پرداخت در حرکت توسعه ملی نیز پس از

ایجاد امنیت و وجود یک نظام اداری و مدیریتی کارآمد می توان با بکارگیری نظام آموزشی کارآمد که از قبل طراحی شده است به این امر مهم پرداخت. بنابراین برای رسیدن به توسعه پایدار نقش آموزش باید جدی گرفته شود (کستلانو و همکاران^۴، ۲۰۲۱). در پژوهش حاضر، منظور از نهاد آموزش، آموزش عالی است. نهاد آموزش عالی، نهادی است که متولی تربیت افراد و پرورش ایشان برای انجام درست کارها در بازار کار است. آموزش عالی، فراگیران را برای ورود به دنیای کاری مدرن و خلاقانه آماده می سازد و با طی کردن این مسیر، توسعه پایدار را در زمینه های مختلف اجتماعی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی رقم می زند. آموزش عالی با توجه به روندهای توسعه پایدار، جامعه ای پویا می سازد. جامعه توسعه یافته دارای ویژگی هایی است که آن را از جوامع توسعه نیافته یا در حال توسعه متمایز می کند. مهمترین مسئله در یک جامعه توسعه یافته یا هر جامعه دیگری امنیت است. تا انسان احساس امنیت نکند، سایر مسائل زندگی برای او ارزش لازم را نخواهد داشت. پس از امنیت، آرامش اجتماعی در درجه دوم اهمیت قرار می گیرد. آرامش اجتماعی اعم از امنیت اجتماعی است، ممکن است فردی در جامعه از ناحیه دشمنان خارجی یا داخلی احساس امنیت کند ولی بواسطه نبود تأمین اجتماعی آرامش نداشته باشد. در جوامع توسعه یافته هر کس که متولد می شود، آینده ای به نسبت روشن دارد و نگرانی چندانی از جهت دستیابی به شغل، امکانات رفاهی، مسکن و غیره ندارد ولی در یک جامعه توسعه نیافته افراد اگر تلاش کنند تنها می توانند مایحتاج ضروری خود را فراهم آورند (عالیان و درخشنده، ۱۳۹۹).

برای رسیدن به توسعه پایدار در آموزش عالی، نیاز به اقدامات اساسی حس می شود و تغییراتی باید در تمام عناصر آموزشی اتفاق بیفتد. هدف، برنامه درسی و محتوای آن، مدرس، روش انتقال مفاهیم و ارزشیابی از مهم ترین

^۳- Gunnarsdóttir, et al

^۴- Castellanos, et al

^۱- Sustainable development

^۲- Khosla, et al

عناصر آموزشی هستند که باید مد نظر قرار گیرند. وزیری و همکاران (۱۳۹۹)، رابطه عناصر آموزشی مانند برنامه درسی و توسعه پایدار را مورد بررسی قرار داده است و عنوان کرده‌اند که این عناصر مبتنی بر مولفه‌های توسعه-پایدار می‌تواند پیامدهایی همچون توسعه حرفه‌ای را به دنبال داشته باشد. سیمونز^۱ (۲۰۲۲)، توسعه برنامه‌درسی را عاملی مهم در توسعه پایدار می‌داند. با توجه به اهمیت آموزش عالی در رشد و پیشرفت علم و فناوری، با توجه به پژوهشهای صورت گرفته در این زمینه، می‌توان دریافت که ایران در برخی شاخص‌ها عملکرد مطلوب و در تعدادی عملکرد نامطلوب داشته‌است. شاخص‌هایی چون «ترخ ناخالص ثبت‌نام»، «سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی»، «سهم دانشجویان کاردانی و دکتری»، «سهم فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های غیردولتی»، «سهم آموزشهای مهارتی» و «سهم اعضای هیأت علمی استادیار»، نزدیک به مقدار مطلوب تعیین شده در اسناد بالادستی بوده‌اند، اما شاخص‌هایی نظیر تعداد «دانشجویان علوم پایه»، «تعداد کل فارغ‌التحصیلان»، «تعداد اعضای هیأت علمی»، «نسبت دانشجویان به هیأت علمی وزارت بهداشت و وزارت علوم تحقیقات و فناوری»، «سهم دانشجوی خارجی»، «تعداد دانشگاهها» که در رتبه‌بندی جهانی جزء ۱۰ درصد برتر بوده‌اند و «سهم هزینه‌کرد آموزش عالی از تولید ناخالص داخلی»، با مقدار مصوب اسناد بالادستی فاصله بسیار داشتند. همچنین یافته‌ها نشان داد که شاخص‌های آیین‌نامه «نظام پایش و ارزیابی علم، فناوری و نوآوری کشور» که از سوی شورای عالی عتف ارائه شده‌است، نیاز به بازنگری و هماهنگی بیشتر با اسناد بالادستی دارند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱).

لازمه رسیدن به اهداف اسناد بالادستی، ارتقای ظرفیتهای آموزشی است. مصوبه «سیاست‌های اجرایی اقدام ملی ۱۴ از راهبرد کلان ۶ مربوط به تنظیم ظرفیت موسسات آموزش عالی (با رعایت ملاحظات آمایش

سرزمین)» که در جلسه ۴۷ مورخ ۹۳/۰۲/۳۰ شورای ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور به تصویب رسیده بود، به استناد بند ۲ ماده ۵ آیین نامه ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور مصوب جلسه ۷۰۰ مورخ ۹۰/۰۸/۱۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی به شرح ذیل برای تدوین برنامه های اجرایی، اصلاح قوانین و آیین نامه ها ابلاغ شد. یکی از این سیاستها، سیاست بازنگری و تعیین ظرفیت های آموزش عالی و میزان جذب دانشجو در هر رشته و مقطع تحصیلی با توجه به نرخ فارغ التحصیلان یا فرصتهای شغلی بازار کار می باشد که به ظرفیت سازی آموزش عالی کمک کرده است. اما به نظر می رسد این مصوبات کافی نیست و باید برای احیای ظرفیتهای آموزشی در آموزش عالی ایران فکری جامع کرد. احیای ظرفیتهای آموزشی در آموزش عالی اگر مبتنی بر مولفه های توسعه پایدار باشد، می تواند عاملی برای توسعه و پیشرفت کشور در تمام حوزه ها قرار گیرد. آنچه اکنون در آموزش عالی کشور مشاهده می شود، این است که حوزه آموزشی در مسیر ارتقای کیفیت آموزش عالی در سال های اخیر شاهد سیطره کمیت بر تصمیمات، برنامه ها و فعالیت های آموزش عالی بوده است. گام برداشتن در جهت نظام جامع تضمین کیفیت آموزش عالی را می توان از مهم ترین وظایف آموزش عالی برشمرد که البته نیازمند حمایت و سیاستگذاری در این جهت می باشد. دانشگاه بدون کیفیت نمی تواند مبدأ تحول و پیشران تولید علم در جامعه باشد و به رسالت های اصلی خود عمل کند، همچنین، یکی دیگر از حوزه هایی که با امر ظرفیت سازی آموزشی سروکار دارد و به توسعه پایدار مرتبط است، بحث کارآمد کردن نظام آموزش عالی کشور است. این کارآمدی وجوه و ابعاد مختلفی مانند کاربست علم در جامعه، توانمندسازی خروجی های دانشگاه ها، پیوند میان دانشگاه با بخش های مختلف اجرایی و اقتصادی کشور و بین المللی کردن دانشگاه ها دارد. پیوند عمیق میان دانشگاه با نیازهای امروز، جامعه را از نقاط ضعف آموزش عالی تهی

¹ - Simmons

می‌کند. عامل مهم دیگر که باید مورد توجه قرار گیرد، حمایت دست اندرکاران آموزشی در آموزش عالی است. با نگاهی به بدنه آموزش عالی می‌توان دریافت که حمایت کافی از آموزشهای انعطاف پذیر و مرتبط با توسعه پایدار وجود ندارد چراکه به مقوله هایی مانند تجاری سازی دانش که یکی از فاکتورهای ترغیب کننده توسعه پایدار است، توجه نمی‌شود. تجاری سازی دانش و تولید دانش بنیان، عواملی هستند که بعضاً متاسفانه در آموزشهای آموزش عالی کشور جایی ندارند. همچنان شاهد پایان نامه هایی می‌توان بود که به لفظ کاربردی هستند اما هیچ یک در جهت توسعه پایدار به کار گرفته نمی‌شوند و صرفاً تبدیل به کاغذپاره هایی شده اند که در کتابخانه های دانشگاهی خاک می‌خورند. بر این اساس، پژوهش حاضر با توجه به اهمیت موضوع در آموزش عالی، به این مفهوم پرداخته است و قصد دارد با استفاده از رویکردی جامع، به شناسایی شاخص‌ها، مولفه‌های توسعه پایدار در جهت احیای ظرفیت‌های آموزشی در آموزش عالی بپردازد و در نهایت به این سوال پاسخ دهد بپردازد بنابراین مسئله اصلی این پژوهش یافتن پاسخ این سوال است آیا می‌توان که برای رسیدن به توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیتهای آموزشی در آموزش عالی الگویی ارائه داد؟ یا خیر؟

مبانی نظری مرتبط با توسعه پایدار و ظرفیت

آموزش عالی

توسعه پایدار

گرچه اصطلاح توسعه پایدار در هنگام اعلامیه کوکویوک در خصوص محیط زیست و توسعه در اوایل دهه ۱۹۷۰ به کار برده شده و نیز ریشه این اصطلاح به رویکرد توسعه اکولوژیک بر می‌گردد که در راهبرد حفاظت جهان آورده شده است، لیکن شکل‌گیری آن به تشکیل کمیسیون مستقل جهانی در زمینه محیط زیست و توسعه و ارائه گزارش اصول توسعه پایدار قرار دارد. این گزارش موسوم به گزارش برانتلند که از اسم رئیس نروژی آن

گرفته شده است، شامل مجموعه‌ای از پیشنهادها و اصول قانونی جهت دستیابی به توسعه پایدار برای کشورهای در حال توسعه است و واژه توسعه پایدار به مفهوم گسترده آن شامل اداره و بهره برداری صحیح و کارا از منابع پایه، منابع طبیعی، منابع مالی و نیروی انسانی برای نیل به الگوی مصرف مطلوب همراه با بکارگیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل‌های امروز و آینده بطور مستمر و قابل رضایت می‌شود (ییلدیریم^۱، ۲۰۲۲: ۸۸۰).

مفهوم توسعه پایدار می‌تواند تعبیرهای مختلفی داشته باشد. اما جوهر اصلی توسعه پایدار رویکردی است که به دنبال تعادل برقرار کردن میان نیازهای مختلف و معمولاً در حال رقابتی است که ما به عنوان افراد جامعه در پاسخ به محدودیت‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی با آن مواجه هستیم.

ابعاد توسعه پایدار

توسعه پایدار به علت گسترش موضوعی ابعاد گسترده ای را شامل می‌شود و اصول آن بر موارد زیر تأکید دارد (کنیاچنیا و همکاران^۲، ۲۰۲۲):

۱. ابعاد اجتماعی و اقتصادی شامل: تسریع توسعه- پایدار در کشورهای در حال توسعه، فقرزدایی، تغییرالگوی مصرف، تحولات جمعیتی، تامین سلامت، تامین مسکن مناسب و تلفیق برنامه‌ریزی محیط‌زیست و توسعه.

۲. منابع شامل: حفاظت اتمسفر، استفاده مناسب از زمین، حفاظت جنگلها، کویرزدایی، توسعه کوهستانها، کشاورزی و توسعه پایدار، تنوع زیستی، بیوتکنولوژی پایدار، حفاظت اقیانوسها، حفاظت و مدیریت منابع آب، مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله‌های خطرناک، زباله-های جامد و فاضلاب‌ها و زباله‌های اتمی.

۳. مشارکت مردمی شامل: مشارکت همه اقشار در فرایند توسعه، توجه به زنان و جوانان و کودکان، مشارکت مردم بومی، سازمانهای غیردولتی، نقش مسئولان محلی، کارگران و کارکنان در حوزه‌های مختلف.

² -Knyaginina, et al

¹ -Yildirim

۴. روشهای اجرایی شامل: منابع مالی و نحوه تامین آنها، انتقال تکنولوژی، علوم در خدمت توسعه، آموزش عمومی، ظرفیت سازی نهادهای مورد نیاز، قوانین و مقررات و اطلاعات مورد نیاز.

۳-۱-۲ سطوح و چالش های توسعه پایدار

نسل گذشته سرمایه عظیمی را برای نسل حاضر به ارث گذاشت ولی بنظر می رسد این نسل نمی تواند دین خود را نسبت به آیندگان ادا کرده و چیزی درخور برای آنها به ارث بگذارد. امروزه، ناپایداری در سطوح مختلف در زندگی انسانها گسترده شده و انسانها و موجودات زنده از آن متأثر شده و زیان دیده اند. نیازمندی به کسب دانش-های جدید برای دستیابی به منابع جدید اطلاعات و کشف دیدگاه ها و استراتژی های جدید همراه با وسایل، تکنیک ها و ارتباطات نو، به منظور توسعه جامع و نیازمندی به مدیریت صحیح و بجا در تصمیم گیری ها و فرایندهای مربوط به پایداری، دو بحث اساسی چالش پایداری می-باشد (موریرا و همکاران^۱، ۲۰۲۲).

توسعه پایدار در آموزش عالی

در رابطه با اهمیت نظام آموزش دانشگاهی و رسالتی که در جامعه برعهده دارد، می توان گفت که این نظام و مدیریت آن اهمیت بسیار زیادی دارد و افکار عمومی و مردم به دلیل تأثیر بی شمار آن نظام بر شئون اجتماعی نسبت به کارکردها و عملکردشان حساسیت زیادی دارند. انجام وظایف آموزشی وابسته به تخصص، دانش، و مهارت حرفه ای بسیاری است و ارزشیابی کارکردهای و عملکردهای نظام آموزشی امری بسیار دشوار است. مجموع این ویژگی ها به تعلیم و تربیت و مدیریت آن ظرافت و دقت خاصی بخشیده، و مسئولیت و تعهد اجرای وظایف، سرپرستی، و مدیریت آن را امری خطیر و دشوار کرده است. با توسعه جامعه، کارکردهای نظام آموزشی نیز تغییر کرده و موجبات تحولات اساسی را در روند توسعه فراهم می کند. نظام آموزش عالی این رسالت را دارد که به تولید، تداوم و توسعه علوم و فنون مطابق با نیازهای

روز جامعه اقدام کند. تحقق اهداف آموزش عالی مستلزم آن است که مسئولان و متصدیان از چالشها و فرصتهای نظام آموزش عالی آگاه باشند. دانشگاهها به عنوان مهمترین نهاد آموزشی وظایف ارائه آموزشهای لازم به متقاضیان علم، تربیت نیروی انسانی متخصص موردنیاز کشور، خلق و تولید دانش جدید و پیشبرد مرزهای علم و دانش را بر عهده دارند. از آنجاکه آموزش عالی امروزه به عنوان یک صنعت خدماتی شناخته شده است، دانشگاهها برای کسب جایگاه برتر و حفظ مزیت رقابتی، ناچارند به انتظارات جامعه و محیط خود توجه نمایند. این موضوع اهمیت برنامه ریزی توسعه آموزش عالی را نشان می-دهد (آندش و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۴۹).

با وجود تأکیدات بسیاری که بر برنامه ریزی مرتبط با توسعه در دانشگاه شده است. اما وجود مشکلات و موانع زیرساختی، اقتصادی، آموزشی، فرهنگی، ارتباطی، ساختاری، اداری، مدیریتی، اجرایی، فردی و انگیزشی از جمله چالش هایی هستند که بر ناکارآمدی آموزش و پژوهش در آموزش عالی مؤثرند. بر این اساس اصلاح ساختار مدیریتی - اصلاح ساختار جذب اساتید و ارتقای سطح علمی آنان - افزایش منابع مالی، امکانات و تسهیلات پژوهشی - ارتقاء و توجه به مسائل انگیزشی دانشجویان - تغییر دید و اصلاح ماهیت وجودی دانشگاه - اصلاح مدیریت و سیاستگذاری های پژوهشی از جمله راهبردهایی برای رفع موانع و مشکلات پژوهشی حاکم بر توسعه آموزش عالی می باشد (رمضانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۸). مدیریت و برنامه ریزی توسعه آموزش عالی و دانشگاهی، برای برون رفت از جزئی نگری و فرمالیسمی^۲ که در آن گرفتار است، لازم است خود و مفاهیم مرتبط را نقد کند تا از این راه به تعالی همه جانبه آموزش عالی در ارتباط تعاملی با جامعه محلی، ملی و بین المللی کمک کند. این کار در ارتباط مستمر با واقعیت های مرتبط باید انجام گیرد تا مفهوم و یا مفاهیم نو بتوانند گشودگی، تحول گرایی، مواجهه با پدیده های نامطمئن و متغیر، بهره گیری از خطاها

^۱- Formalist

^۱- Moreira, et al

و عدم قطعیت، برای اکتشاف علمی را در خود جای دهند و توانایی ترکیب تضادها و پیش‌بینی‌ناپذیرها را با آنچه اتفاق می‌افتد، داشته باشند (یمینی دوزی، ۱۳۹۸).

ظرفیت آموزشی

پژوهشگران ظرفیت سازی را ایجاد یک راه و روش نظام‌گرا و برنامه ریزی شده برای دگرگون کردن باورها، نگرشها، ساختار و برنامه های آموزشی تعریف می نمایند که به موجب آن سازمان را قادر می سازد تا با آهنگ گنج کننده تغییرات محیطی سازش بهتری پیدا نماید. بر مبنای این تعریف، ظرفیت سازی نمی تواند یک جریان موقت و کوتاه مدت باشد، بلکه باید آن را برنامه‌ای مداوم برای بهبود اثربخشی آموزش دانست که وظیفه اصلی آن متحول نمودن رفتار و عملکرد سازمانی افراد می باشد (هرا و نایکرا^۱، ۲۰۲۲: ۷۸۸).

ظرفیت آموزشی در سازمانها فراتر از آموزش غیر سازمانی است و نشان دهنده ظرفیت سازمان برای توسعه تواناییهای خود، برای کسب اطلاعات جدید و تبدیل آن اطلاعات به دانش است. ظرفیت آموزشی، بیانگر ظرفیت خلق و تعمیم ایده‌ها به طور مؤثر در برخورد با مرزهای متنوع سازمانی از طریق ابتکارات و شیوه‌های مدیریتی ویژه است. کریتنر ظرفیت آموزشی را بیانگر مجموعه‌ای از شایستگیهای بارز می‌داند که به عنوان دانش خاص به کارگیری مهارت‌های تکنولوژیکی و فرآیندها، سازمان را از رقبا خود متمایز میکند و آن را برای انطباق با محیط خود توانا میسازد. به نظر وی، قابلیت‌های یادگیری برای سازمان حکم سوخت را دارد، همانطور که بنزین ماشین را به حرکت در می‌آورد، قابلیت‌های یادگیری، سازمان را تجهیز میکند تا تغییرات درونی و بیرونی را پیش‌بینی کند و به آنها پاسخ بدهد (سوبیانثرو و زوبایدا^۲، ۲۰۲۲: ۱۱).

ظرفیت آموزشی، توانایی و قابلیت افراد را برای دستیابی به اطلاعات جدید توسعه داده و این اطلاعات را به دانش تبدیل میکند و چنین عملکردی برای فعالیتهای سازمانی حیاتی است، زیرا بدین وسیله سازمانها می‌توانند

مزیت رقابتی خود را حفظ کنند. به همان میزان که دانشگاهها ظرفیت یادگیری خود را افزایش می‌دهند، راهبردهای سازمانی بهتری ایجاد می‌کنند و خود را تجهیز می‌کنند که تغییرات درونی و بیرونی را پیش‌بینی کنند، به آنها پاسخ بدهند و مزیت رقابتی خود را حفظ کنند (اسماعیل زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۴).

مراحل احیای ظرفیت آموزشی

می‌توان دو مرحله کلی برای ظرفیت سازی متصور بود. مرحله اول، «علت‌یابی» و مرحله دوم «ابداعات».

پیش فرض‌های اصلی مراحل مورد اشاره شامل: تشخیص (علت یابی)، طراحی و اجرای برنامه عملیاتی، بکارگیری مداخله کننده‌ها، ارزشیابی و بازخورد (ابداعات) می‌باشند. روش کار به این شکل خواهد بود:

۱- علت یابی: شناسایی مشکل و تعیین اینکه مربوط به کدامیک از زمینه‌های چهارگانه ساختاری، برنامه‌ریزی، اجرایی و یا نظارتی می باشد.

۲- جمع آوری اطلاعات: با بهره گیری از روش‌های مناسب نظیر پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده، اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری می گردد.

۳- تحلیل و طبقه بندی: بر اساس نتایج بدست آمده، دلیل یا دلایل ایجاد مشکل مشخص می گردد.

۴- طرح ریزی: متناسب با نوع مشکل و پتانسیل موجود، برنامه و روش های آموزشی مناسب، طراحی و انتخاب می گردد.

۵- ابداعات: با ارزیابی دقیق از برآیند کار از آن بعنوان یک فرصت برای توسعه ظرفیتهای آموزشی استفاده می گردد.

توجه به مفروضات ذیل به آمادگی سازمان جهت ورود به مراحل اصلی ظرفیت‌سازی آموزشی، خواهد افزود:

- ظرفیت سازی براساس نیازهای واقعی آموزشی سازمان انجام پذیرد نه بر اساس سلايق و بخشنامه‌های اداری؛

- انتظارات از آن واقع‌بینانه باشد؛

² Subiyantoro & Zubaida,

¹ O'Hara & Naicker

طریق توانمندسازی دانشجویان برای تفکر و عمل به شیوه‌های پایدار و آینده نگر بر شکل‌گیری جامعه پایدار نقش دارند و نتیجه‌ی آن پیشرفت توسعه‌ی انسانی پایدار، یادگیری دانش، یادگیری برای زیستن و زندگی با هم و یادگیری انجام دادن کار برای کمک به خود و جامعه جهانی سازنده می‌باشند.

جعفری (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان تدوین الگوی دانشگاه سبز پایدار برای آموزش عالی بود بیان نموده که تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی ۱۷۴ مضمون پایه، ۴۰ مضمون سازماندهنده در زمینه‌ی دانشگاه سبز پایدار گردید که در قالب ۷ مضمون فراگیر به شرح ۱۰ مدیریت منابع سبز پایدار، ۲۰ مدیریت سبز پایدار دانشگاه، ۳۰ امور آموزشی سبز پایدار، ۴۰ امور سبز پژوهشی پایدار، ۵۰ نظام مدیریت زیست محیطی فضای دانشگاه، ۶۰ مدیریت منابع انسانی سبز پایدار، ۷۰ فرهنگسازی سبز پایدار سازماندهی شدند. درنهایت با استفاده از یافته‌های پژوهش، مدلی تحت عنوان دانشگاه سبز پایدار برای آموزش عالی ارائه گردید.

• جعفری کارافستانی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی به نام "ارائه یک الگوی پارادایمی توسعه آموزش عالی پایدار در دانشگاه‌های دولتی مازندران" یافته‌اند که ۶ مولفه، آموزش پایدار، پژوهش پایدار، خدمات مبتنی بر جامعه پایدار، محیط زیست پایدار، مدیریت پایدار و اقتصاد پایدار به عنوان مؤلفه‌های اصلی آموزش عالی به عنوان یک سازمان پایدار در نظر گرفته می‌شود. همچنین، در زمینه عوامل علی، ۴ مؤلفه تغییر اجتماعی، تغییر در پارادایم توسعه، تغییر در نظام‌های ارزشی و بحران‌های زیست محیطی مشخص شد. در زمینه عوامل زمینه‌ای، ۳ مولفه انسجام درونی و پویایی، مشارکت ذینفعان و مدیریت سیستمی به دست آمد. در حوزه عوامل مداخله گر، مولفه سیاسی، اقتصادی، اداری و مولفه‌های قانونی پیدا شد. علاوه بر این، در زمینه استراتژی‌های مؤثر، سه استراتژی از آموزش و پژوهش، عمومی مشارکت و مدیریت سیستم دانشگاه به عنوان عوامل و استراتژی‌های

- منابع مالی و کالبدی مورد نیاز، در حد امکان قابل دسترسی باشد؛

- قبل از شروع، سازمان به ضرورت ظرفیت‌سازی آموزشی پی برده و آمادگی خود را برای حمایت از آن اعلام کند؛

- مدیریت، از آغاز طراحی تا استقرار آن در فرایندهای مربوط شرکت داشته باشد؛

- بر قوتها و جنبه‌های مثبت نظام آموزش تاکید گردد نه اینکه فقط نارسائیه‌ها و کمبودها بزرگ نمایی گردد؛

- به منظور ارج نهادن به افرادی که این فرایند را طی می‌کنند، ساز و کار تحسین عملکرد برقرار شود؛

- امکان انجام ارزیابی بیرونی نیز فراهم گردد؛

- یک نهاد علمی غیر وابسته به سازمان، در انجام ارزیابی درونی و بیرونی همکاری داشته باشد (قارون، ۱۳۹۳: ۲۱).

پیشینه پژوهش

• باقری مجد و همکاران (۱۴۰۳)، در پژوهشی به بیان نمونه‌اند که ادغام اهداف توسعه پایدار از طریق روش‌های پایدار یاددهی و یادگیری در سیستم آموزش عالی برای بهبود جامعه‌ی انسانی و جهان غیرانسانی نقش بسزایی دارد. به این جهت هدف تحقیق را طراحی الگوی آموزش مبتنی بر توسعه پایدار در سیستم آموزش عالی در نظر گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق مطابق با مطالعه فراترکیب که در جامعه مجلات معتبر ملی و بین‌المللی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ اجرا شد و تعداد ۱۸۷ مقاله به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفت نشان داد که آموزش مبتنی بر توسعه پایدار در ابعاد ساختاری سازمانی، شایستگی پایدار، برنامه ریزی درسی، اهداف و ارزش‌ها، تحقیق و نوآوری، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، راهبردهای یاددهی یادگیری، محرک‌های پایداری، ارزیابی و بازخورد مورد توجه مطالعات ملی و بین‌المللی بوده است. در نهایت به این نتیجه رسیدند که مد نظر قرار دادن این ابعاد در سیستم آموزش عالی در جهت کیفی‌سازی آموزش از

پیچیده در چارچوب اجرای «سوم ماموریت» در منطقه است. تجربه بین المللی در توسعه شاخص های توسعه پایدار مبتنی بر رویکرد یکپارچه براساس شاخص های اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و نهادها در یک چارچوب مشترک متمایز می شوند که سیستم این شاخص ها اساس رتبه بندی دانشگاه های بین المللی را تشکیل می دهند. در نهایت هدف این پژوهش تحلیل مدل های پایداری بوده که توسعه دانشگاه های شرکت کننده از بین ۵۰۰ دانشگاه برتر جهانی و با مقایسه و نظام مند کردن نتایج بدست آمده است.

• آرویند ملک (۲۰۲۴)، در پژوهشی با عنوان " احیای آموزش با مدل TAC برای نقاط عطف هدفمند: چشم انداز هندی در یک زمان"، بیان کرده اند که همبستگی غیرقابل انکار بین سرمایه انسانی دارای مهارت های مناسب و رشد اقتصادی، نقش حیاتی یک سیاست آموزشی قوی را در نظارت موثر بر پیشرفت یک کشور برجسته می کند. درک اهمیت چنین سیاستی مستلزم همسویی با استانداردهای جهانی و پذیرش انحراف از رویکردهای سنتی است. یک خط مشی آموزشی که به خوبی تدوین شده است، اقدامات مثبت فراگیران را تسریع می کند، به تقویت استعداد، کمک به رشد استعدادها، و درک عمیق از پیچیدگی های زندگی کمک می کند. هدف اصلی این است که افراد را توانمند کنیم تا آموزش را به عنوان ابزاری برای بهبود مستمر کیفیت زندگی خود با افزایش سن ببینند. در حالی که مشارکت مستقیم دولت ضروری است، یکی از راههای مؤثر برای ارزیابی تأثیر سیاست های آموزشی، استفاده از خدمات مقامات بازنشسته دولتی است. این افراد با پیشینه در سمت های معتبر مانند IAS، IPS، KAS، CBI، CID، کمیسر پلیس، دبیر اصلی، قضات و سایر کارمندان دولتی واجد شرایط، می توانند به عنوان ناظران دقیق عمل کنند. آنها می توانند نقش مهمی در تضمین اجرای سیاست های آموزشی از سطح پایه تا سطوح بالاتر داشته باشند. این مقامات باتجربه با اطلاع رسانی به دولت، یک حلقه بازخورد ایجاد

اجتماعی، اقتصادی و برنامه های توسعه در نظر گرفته شده اند. و دیگر مولفه ها بر اساس شکل زیر مشخص شده اند.

• کرمی و عنایتی (۱۴۰۱)، در مطالعه ای به ارائه مدل نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداختند. نتایج مطالعه و ارائه الگو، حاکی از وجود ۳۸ مؤلفه دارای نقش در نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بود. ۲۹ مؤلفه آن در چهار بعد فرهنگی، اجتماعی، محیط زیستی و اقتصادی مستخرج از تحلیل محتوای مصاحبه های انجام شده و ۹ مؤلفه حاصل از تحلیل محتوای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بود. نتیجه حاصل از بررسی معادلات ساختاری نشان از ارتباط معنادار بین ابعاد مدل داشت.

• الیوت موکسی و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی بنام الگوی مفهومی آموزش برای توسعه پایدار در مؤسسات آموزش عالی براساس ادبیات موجود برای پیشنهاد یک رویکرد ترکیبی برای پیاده سازی ESD در HEI، با تمرکز بر نقش میان رشته ای در این فرآیند پرداخته اند. مشارکت اصلی این مطالعه، ارائه چارچوبی از یک رویکرد چندجانبه و تطبیقی به میان رشته ای در ESD در HEI و روش های عملیاتی برای اجرای اثربخش آن است. پیامدهای این کار بسیار گسترده است. توسعه یک رویکرد موفق به ESD برای اطمینان از اینکه نسل های آینده به خوبی برای مقابله با چالش های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی زمان خود مجهز هستند، ضروری است. دادن ابزارهایی برای ارتقای اثربخشی برنامه های ESD خود به HEI و سایر بازیگران گامی ضروری در اجرای توسعه پایدار در سطح جهانی است.

• زبیدیک و فادیوا (۲۰۲۴) در مطالعه ای که بر مولفه های پایداری دانشگاهی تمرکز دارد بیان نموده اند که توسعه در مسیر دستیابی به رقابت پذیری جهانی ملی سیستم آموزش عالی به عنوان نقش هماهنگ کننده دانشگاه در ترویج اصول توسعه پایدار مرهون هر دو عامل تبدیل عاملیت به عنوان موضوع روابط اقتصادی و فعالیت

می کنند که به بهبود و رشد مستمر در حوزه آموزش کمک می کند.

• لیو و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، با ارائه الگوی بهینه سازی آموزش عالی برای توسعه پایدار از طریق طراحی و اجرای برنامه مشارکت جهانی، بر اساس مطالعه موردی و ویژگی ها این مطالعه یک مدل عملیاتی را پیشنهاد می کند که بر اساس آن باید بر برنامه درسی تمرکز کرد و فعالانه فعالیت های مختلف فوق برنامه را برای پرورش و ارتقای شایستگی بین رشته ای، توانایی یادگیری مادام العمر و شایستگی جهانی دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد.

• کرافورد و کیفونتنز (۲۰۲۲)، در پژوهشی به بررسی پایداری در آموزش عالی در دوران کرونا پرداختند. این پژوهش از نوع کیفی بوده و نتایج آن نشان دادند که آموزش عالی در دوران کرونا ظرفیتهای آموزشی خود را در جهت کمک به بخش سلامت به منظور توجه به ارکان توسعه پایدار ارتقا داد.

• درایجانسکا و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی به بررسی اقدامات آموزش عالی در جهت توسعه پایدار و نوآوری اجتماعی پرداختند. این پژوهش از نوع کیفی بوده و نتایج حاصل نشان داد که تغییر برنامه درسی، آموزش ضمن خدمت و همچنین توانمندسازی مدیران دانشگاهی از عوامل مؤثر در توسعه پایدار و نوآوری اجتماعی است.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر براساس هدف، توسعه ای است، و از منظر روش اجرا، توصیفی از نوع اکتشافی است. زیرا هدف پژوهش، شناسایی و واکاوی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در آموزش عالی است. از منظر روش اجرا، توصیفی از نوع اکتشافی مبتنی بر نظریه برخاسته از داده ها و طرح داده بنیاد اشتراوس و کوربین است. در این طرح، با این پیش فرض که باید امکان داد تا نظریه از داده تکوین یابد، نه اینکه مقوله های ویژه ای را مورد تأکید قرار داد (بریمانی، ۱۳۹۷: ۶۳)، سعی شد ابعاد و مولفه ها و شاخص ها و در

نهایت الگوی پارادایمی^۱ بر توسعه پایدار در آموزش عالی از تحلیل ذهنیات و ساختار شناختی موجود در مصاحبه ها استخراج شود. مشارکت کنندگان در پژوهش از افراد خبره علوم تربیتی (مدیریت آموزشی، منابع انسانی و مدیریت آموزش عالی، اقتصاد) در دانشگاه های آزاد استان تهران که در این زمینه تخصص و یا مقاله و کتاب تالیفی داشته اند، تشکیل شده اند. خبرگان حاضر دارای حداقل پنج سال تجربه فعالیت در دانشگاه و به خصوص در دانشگاه های آزاد اسلامی و در زمینه توسعه پایدار و یا مطالب تابعه می باشند لازم به ذکر است در نمونه گیری صورت هدفمند متخصصین با تحصیلات دکتری انتخاب شده اند . « در این روش نمونه گیری، موارد بصورت غیر تصادفی و کاملاً هدفمند انتخاب می شوند » (تدلیه و تشکری^۲، ۲۰۰۳: ۹۶).

بخش کیفی تعداد ۱۸ نفر از خبرگان در این پژوهش مشارکت داشتند که در جدول ۱ آورده شده است. رویکرد داده بنیاد (گرندد تئوری) کیفی برای تعیین عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در آموزش عالی استفاده شد بطور میانگین هر مصاحبه حدود ۷۸ دقیقه زمان را به خود اختصاص داد . سپس مصاحبه ها پیاده سازی شد و همزمان با جمع آوری داده ها از روش گرندد تئوری جهت تحلیل داده ها استفاده شد. مراتب به این صورت انجام گرفت که پس از انجام مصاحبه ها نسبت به پیاده سازی متن نوارها اقدام و پس از استخراج کدهای ، نسخه ای از آن برای مصاحبه شونده ارسال نموده و تاییدشان گرفته شد . البته داده ها چندین مرتبه بازخوانی گردید تا جوانب آشنایی با آنها و غرق شدن رعایت شده باشد. بدین صورت که کدهای اولیه شناسایی شده و موارد مشابه کنار هم و در یک طبقه قرار گرفتند در نهایت طبقات اولیه شکل گرفت. سپس با ادغام این طبقات ، درون مایه ها تشکیل داده شد. لازم به ذکر است که درگیری طولانی مدت و عمیقی با داده ها در جهت اطمینان یافتن از صحت داده های جمع آوری شده صورت گرفت. به همین منظور در کنار پژوهشگر اصلی از

دو پژوهشگر دیگر نیز در امر تحلیل داده‌ها استفاده شده که در جهت تایید کدگذاری و طبقات به خواندن دست نوشته ها می پرداختند و حتی طی تکرار مراجعه به مشارکت کنندگان صحت تاییدپذیری بررسی میگردید. نمونه گیری با تنوع بالا و همچنین دیدارهای طولانی مدت ما را از اعتبار داده‌ها مطمئن ساخت. کدها و طبقات فرعی پس از مصاحبه اولیه شکل گرفتند و سپس با کاهش داده

ها در تمام واحدهای تحلیل یا همان کدها، درون مایه‌ها ظهور یافتند. و در شش بُعد (علی، راهبرد، پیامدها، زمینه ها و مداخله گرها) به عنوان کدهای انتخابی جایگذاری گردید. مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری ادامه داده‌ها ادامه یافت. از نرم افزار MAXQDA12 جهت تحلیل محتوای کیفی استفاده گردید.

جدول ۱: مشخصات مشارکت کنندگان در مصاحبه

متغیر	طبقه	فراوانی	متغیر	طبقه	فراوانی	متغیر	طبقه	فراوانی
محل خدمت	خبرگان دانشگاهی و اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران	۱۸	تحصیلات	فوق لیسانس	۰	سن	پایین تر از ۳۹ سال	۱
				دکتری تخصصی	۱۸		۴۰ تا ۴۵ سال	۳
					۴		۴۶ تا ۵۰ سال	۹
	جنسیت	مرد	زن	۱۴	سابقه کار	زیر ۱۰ سال	بالای ۵۰ سال	۵
							۱۱ تا ۲۰ سال	۹
							بالای ۲۰ سال	۶

یافته‌ها

در شناسایی مؤلفه هاو شاخص‌های الگوی توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت های آموزشی در آموزش عالی، به منظور جمع آوری داده های بخش کیفی پژوهش وآگاهی از جهان بینی متخصصان و خبرگان آموزش عالی در حوزه توسعه پایدار، مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. در مصاحبه های انفرادی با مصاحبه شوندگان، ابتدا برای بررسی مقدماتی، بر اساس اهداف پژوهش ۷ سؤال مصاحبه مطرح شد. ضمن اینکه سؤالهای فرعی دیگری نیز در کنار هر سؤال برای درک تجارب شرکت کنندگان درحین مصاحبه استفاده شد. درحین انجام مصاحبه، پژوهشگر با پرسش سؤالهای راهنما، صحت برداشت خود را از گفته های مصاحبه شوندگان کنترل

نمود و در فرایند نمونه گیری از شرکت کنندگان داده ها را مورد تحلیل قرارداد تا مواردی که ناقص است، با دریافت اطلاعات جدید از شرکت کننده جدید کامل شود. مصاحبه تا اشباع نظری ادامه یافت. سپس با استفاده از روش گرند تئوری و با کمک نرم افزار MAXQDA02، که نرم افزاری حرفه ای برای تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده توسط روشهای کیفی و ترکیبی است، مصاحبه ها مورد تحلیل قرار گرفت. و پس از کدگذاری های باز، محوری و انتخابی، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی توسعه پایدار در آموزش عالی تعیین شدند. به عنوان مثال:

مصاحبه شونده شماره ۱: "باید باور داشت که یکی از مهمترین دلایل ایجاد و تقویت توسعه پایدار مدیریت

بر شرایط حال و تعیین محورهای اساسی انجام کار می باشد که در هر موسسه آموزشی تحقق آن بسیار ضرورت دارد. ما باید بدانیم در حال حاضر با چه ابزارهایی میشود مدیریت موثرتری داشت و محورهای اساسی باید شناسایی و تعیین شوند."

مصاحبه شونده شماره ۳: "توسعه پایدار با محوریت آموزش، نیازمند تحقق مجموعه‌ای از شرایط علی است که زیرساخت‌های لازم برای تبدیل ظرفیت‌های آموزشی به محرک‌های پایداری را فراهم می‌کنند. این شرایط در چهارچوب نظریه‌های توسعه انسانی و نظام‌های پیچیده قابل تحلیل هستند. از جمله مواردی که می‌شود اشاره کرد اهمیت امنیت شغلی برای اساتید ثبات شغلی از مصادیق عوامل علی اثرگذار در ایجاد توسعه پایدار می‌باشد."

مصاحبه شونده شماره ۶: "اختصاص دادن پایان‌نامه‌های مقطع دکتری به موضوعات مرتبط با توسعه پایدار، نقش بسزایی در جهت‌دهی پژوهش‌های دانشگاهی به سمت حل چالش‌های اساسی کشور دارد. این رویکرد باعث تمرکز توان علمی پژوهشگران بر مسائلی همچون حفاظت محیط زیست، عدالت اجتماعی و اقتصاد پایدار می‌شود و ارتباط بیشتری میان دانشگاه و نیازهای واقعی جامعه برقرار می‌سازد. در نتیجه، دستاوردهای علمی می‌توانند به سیاست‌گذاری‌های کارآمدتر و اجرای راهبردهای عملی برای توسعه متوازن و پایدار کشور منجر شوند."

مصاحبه شونده شماره ۷: "هدایت دانشجویان به کار روی پایان‌نامه‌هایی با موضوعات مورد علاقه دانشگاه و صنعت، پلی مؤثر میان آموزش عالی و نیازهای واقعی کشور ایجاد می‌کند. این رویکرد، موجب افزایش کاربردی بودن تحقیقات دانشجویی و حل مسائل کلیدی صنعت و جامعه می‌شود. همچنین ارتباط و همکاری بیشتر دانشجویان با صنعت و اساتید، فرصت‌های شغلی و پژوهشی گسترده‌تری را فراهم می‌سازد که در نهایت

به ارتقاء کیفیت آموزش و افزایش نوآوری در دانشگاه‌ها منجر خواهد شد."

مصاحبه شونده شماره ۱۰: "ارتقای مستمر سواد زیست‌محیطی افراد، یکی از ارکان اساسی دستیابی به توسعه پایدار و حفظ منابع طبیعی است. با افزایش آگاهی و دانش عمومی درباره مسائل محیط زیست، افراد می‌توانند تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند و رفتارهای مسئولانه‌تری نسبت به طبیعت داشته باشند. این فرآیند از طریق آموزش‌های مداوم، اطلاع‌رسانی و ترویج فرهنگ محیط‌زیستی در سطوح مختلف جامعه امکان‌پذیر است و به تدریج موجب کاهش آسیب‌های زیست‌محیطی، ارتقای کیفیت زندگی و تضمین سلامت نسل‌های آینده خواهد شد."

مصاحبه شونده شماره ۱۱: "ایجاد فرهنگ کار و کارآفرینی، نقش کلیدی در پیشرفت اقتصادی و اجتماعی یک کشور دارد. با ترویج این فرهنگ، روحیه تلاش، خلاقیت و مسئولیت‌پذیری در افراد تقویت می‌شود و زمینه برای ایجاد شغل‌های جدید و نوآورانه فراهم می‌گردد. آموزش مهارت‌های کارآفرینی از سنین پایین، تشویق جوانان به راه‌اندازی کسب‌وکار و حمایت از ایده‌های نو منجر به افزایش خوداتکایی اقتصادی و کاهش وابستگی به مشاغل دولتی می‌شود و مسیر توسعه پایدار را هموار می‌سازد."

در نهایت با توجه به اینکه در روش‌گردند تئوری پایه اصلی ابعاد مدل‌گردند است که دارای شش بُعد اصلی است. ۱- عوامل علی ۲- پدیده اصلی ۳- عوامل زمینه‌ای ۴- عوامل راهبردی ۵- عوامل مداخله‌گر ۶- پیامدها بود. در این پژوهش با مصاحبه‌های انجام شده برای بعد عوامل علی ۳ مولفه و ۱۹ شاخص، عوامل زمینه‌ای ۲ مولفه و ۱۵ شاخص، عوامل راهبردی ۳ مولفه و ۳۲ شاخص، عوامل مداخله‌گر ۲ مولفه و ۱۱ شاخص، پدیده اصلی (توسعه پایدار) ۲ مولفه و ۱۶ شاخص و پیامدها ۳ مولفه و ۲۳ شاخص شناسایی شد. که در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲: ابعاد، مولفه و شاخص های توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت های آموزشی در آموزش عالی

متغیرها	مولفه ها	شاخص ها
شرایط علی	مدیریت بر حال	۱. تعیین محورهای اساسی انجام کار ۲. تعیین و تعریف فرآیندهای اصلی ۳. تعیین شاخصهای و سنجه های حیاتی استقرار و ارزیابی KPIs ۴. تعیین چرخه ها و گامهای فرآیندهای اصلی ۵. تعیین اهداف اجرایی ۶. اقدامات مبتکرانه ۷. پایش و ارزیابی
	مدیریت بر آینده	۸. تعریف چشم انداز مشترک ملی ۹. تبیین ارزش های مشترک (با تلفیقی از ارزش های میان فرهنگی و ارزش های بومی) ۱۰. تعریف ماموریت ۱۱. تهیه نقشه استراتژی توسعه ملی ۱۲. تبیین استراتژی اصلی ۱۳. تبیین استراتژی های بخشی
	توسعه یافتگی	۱۴. زندگی با کیفیت خوب ۱۵. توسعه حکمرانی نوین در دانشگاه ها ۱۶. آسایش و امنیت روانی و فیزیکی در دانشگاه ها ۱۷. حفظ محیط زیست در دانشگاه ۱۸. امنیت شغلی برای اساتید ۱۹. ثبات شغلی
	پدیده اصلی	۲۰. نهادینه کردن جامعه ای هوشمند از نظر تکنولوژی ۲۱. تأسیس پارک های تحقیقاتی و تکنولوژیک وابسته به دانشگاه ها ۲۲. ایجاد مراکز رشد برای حمایت از ایده های جدید ۲۳. اشاعه ارزش های جدید علم و فناوری مورد نیاز جامعه ۲۴. گسترش مرزهای دانش و فناوری ۲۵. تولید فناوری های جدید در راستای حل مشکلات اجتماعی و اقتصادی ۲۶. درآمدزایی از طریق فعالیت های نوآورانه و کارآفرینانه ۲۷. تمرکز بر نوآوری و کارآفرینی در حوزه های اجتماعی و فرهنگی ۲۸. تولید و انتقال شیوه های جدید تولید به صنعت ۲۹. انتقال دانش جدید و نوآوری های خلق شده دانشگاه به صنعت

	برنامه ریزی و نیاز آفرینی	۳۰. تبیین نیازهای آتی جامعه توسط دانشگاه ها ۳۱. تخصیص اعتبارات ویژه برای تحقیقات مرتبط با توسعه پایدار در کشور ۳۲. اختصاص دادن پایان های مقطع دکتری مرتبط با موضوعات توسعه پایدار در کشور ۳۳. انجام پژوهش های کاربردی توسط اعضای هیئت علمی و متخصصین صنعت با حمایت دولت ۳۴. برنامه ریزی دانشگاه در جهت ایجاد زمینه های لازم به منظور تقویت ارتباط با بخش صنعت و سازمان ۳۵. هدایت دانشجویان به کار روی پایان هایی با موضوعات مورد علاقه دانشگاه و صنعت
شرایط راهبردی	آموزش	۳۶. پرورش نیروی کار آینده متناسب با نیازهای توسعه ای آینده ۳۷. استفاده از متخصصان درون صنعت در برنامه ریزی درسی و آموزشی دانشگاهها ۳۸. گنجانیدن واحدهای درسی در زمینه مباحث حقوق بشر، توسعه اجتماعی و دموکراسی در واحدهای درسی دانشگاه ۳۹. ایجاد صلاحیت های کارآفرینانه (دانش، مهارت و نگرش) برای ایجاد اشتغال پایدار و درآمدزایی ۴۰. آموزش به سازمان ها در زمینه حفظ پایداری و توسعه پایدار * ۴۱. تدوین و اجرای برنامه های درسی دوست دار محیط زیست ۴۲. ارتقاء سطح دانش، مهارت ها و نگرش های نیروی کار فعلی ۴۳. اتخاذ رویکرد یادگیری خدمت محور و پروژه های به عنوان بخش لاینفک برنامه های آموزشی ۴۴. تدوین و اجرای برنامه های آموزشی برای ارتقای صلاحیت های پایداری به عموم افراد جامعه ۴۵. آموزش به سازمان ها در زمینه حفظ پایداری و توسعه پایدار ۴۶. بازنگری و تجدیدنظر در برنامه های درسی بر اساس نیازهای روز جامعه ۴۷. افزایش بهره وری از طریق تشکیل و ارتقای سرمایه انسانی کشور ۴۸. ارائه آموزش های حرفه ای و شغلی به دانشجویان برای افزایش ضریب اشتغال در آینده ۴۹. ارتقای مستمر سواد زیست محیطی افراد ۵۰. ارتقای سطح سلامت جامعه از طریق ارتقای سطح سواد بهداشتی و سلامتی ۵۱. پرورش نیروی کار آینده متناسب با نیازهای توسعه ای آینده
	پژوهش	۵۲. مشارکت و همکاری دانشگاه در پروژه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه پیرامونی ۵۳. جلب حمایت مالی از منابع خارجی برای اجرای پروژه های مرتبط با توسعه پایدار ۵۴. جهت دهی پژوهش های دانشجویی به سمت حل مسایل زیست محیطی، اجتماعی،

		اقتصادی ۵۵. هدایت پایان‌نامه‌های دانشجویی و طرح‌های درون دانشگاهی به سمت نیازهای جامعه ۵۶. اجرای پژوهش‌های مشترک بین دانشگاه و صنعت بر اساس نیازهای حال و آینده ۵۷. نظریه‌پردازی در راستای توسعه پایدار ۵۸. تقویت آزادی علمی در راستای اجرای پروژه‌های توسعه پایدار
	فرهنگ‌سازی	۵۹. الگوبرداری از فرهنگ‌های غنی سازمانی ۶۰. تقویت دانشگاه به عنوان الگوی نقش استفاده بهینه از منابع طبیعی ۶۱. ارتقای فرهنگ جامعه از طریق تقویت نگرش علمی در دانشجویان ۶۲. تقویت دانشگاه به عنوان الگوی نقش استفاده بهینه از منابع طبیعی ۶۳. مشارکت ذی‌نفعان داخلی و بیرونی در تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه پایدار ۶۴. ایجاد فرهنگ بهبود مستمر و کیفیت‌گرایی در دانشجویان و کارکنان ۶۵. ایجاد فرهنگ کار و کارآفرینی ۶۶. ترویج و تقویت فرهنگ شایسته‌سالاری ۶۷. آموزش آداب و رسوم شبکه ای‌ای و ایجاد فرهنگ شبکه
	عوامل زیرساختی	۶۸. توسعه فناوری‌های اطلاعات ۶۹. توانایی‌های رایانه ای ۷۰. توسعه پهنای باند اینترنت ۷۱. ایجاد اینترنت پرسرعت ۷۲. استفاده از تکنولوژی‌های نوین در دانشگاه ۷۳. استفاده از منابع انسانی ماهر (کارکنان و کارمندان دانشگاه) ۷۴. به کارگیری مدیران با تجربه در دانشگاه
شرایط زمینه‌ای	نظام حمایتی و پشتیبانی	۷۵. الزام قانونی برای همکاری عموم دانشجویان ۷۶. امکان تدوین یا اصلاح ضوابط در سطح دانشگاه و سازمان ۷۷. آگاهی دانشجویان و اساتید از نقش، جایگاه و مأموریت خود و دیگران ۷۸. تصویب قوانین عادلانه و منصفانه ۷۹. تصویب قوانین و مقررات مربوط به استخدام (شایسته‌گزینی و شایسته‌پروری) ۸۰. آشناسازی دانشجویان و اساتید با قوانین اقتصادی (بودجه بندی و هزینه‌های جاری) در دانشگاه ۸۱. سیاستها و قوانین در راستای گسترش و تقویت فعالیتهای کارآفرینی ۸۲. قوانین و مقررات مربوط به پژوهش
شرایط مداخله‌گر	سیاست‌های داخلی	۸۳. تدوین سیاست‌های داخلی نامتناسب با فرهنگ توسعه پایدار ۸۴. بکارگیری مدیران ارشد نا آشنا به توسعه پایدار ۸۵. تدوین شهریه‌های نامتناسب با سطح درآمد و مشکلات دانشجویان

۸۶. تصویب بودجه های نامتناسب با موقعیت جغرافیایی دانشگاه های آزاد ۸۷. برنامه های متمرکز داخلی در دانشگاه های آزاد ۸۸. حمایت نکردن از کسب و کارهای دانش بنیان ۸۹. نگاه برنامه ریزی راهبردی کوتاه مدت ۹۰. برنامه های درسی و آموزشی بدون نگاه به آینده ی دنیا		
۹۱. تولید درآمد نکردن دانشگاه ها در زمان تحصیل دانشجو ۹۲. آموزش های نظری در جهت شکل دهی به محفوظات ۹۳. سرمایه گذاری های زیاد بدون برنامه ریزی برای بازگشت	سرمایه‌ای بودن دانشگاه ها	
۹۴. افزایش سطح سواد و اطلاعات دانشجویان و اساتید در دانشگاه ها پیرامون توسعه پایدار ۹۵. افزایش دانش عمومی دانشجویان و کارکنان از توسعه پایدار و عوامل مؤثر بر آن ۹۶. توسعه فرهنگ و جوّ اشتراک گذاری دانش و تجربه در دانشگاه ها ۹۷. تشویق تولید، به اشتراک گذاری و استفاده از دانش ۹۸. روی آوردن به توسعه پایدار	توسعه دانش کاربردی	
۹۹. ارتقاء کیفیت پژوهش های کاربردی ۱۰۰. کیفیت فضای کالبدی دانشگاه برای گفتگوی افراد و انتقال تجربیات ۱۰۱. توسعه روابط کاری در دانشگاه ۱۰۲. مشارکت ذینفعان و مدیران ارشد با یکدیگر در تصمیم گیری های کلان ۱۰۳. میزان فضاهاى پژوهشى مناسب برای حضور و گفتگوی افراد و انتقال تجربیات ۱۰۴. آمادگی بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در فعالیتهای نوین و خاص دانشگاه ها ۱۰۵. افزایش قدرت اقتصادی و توانایی مالی دانشکده ها ۱۰۶. برند سازی دانشگاه ها ۱۰۷. تجاری سازی دانشگاه ها	توسعه ساختار	پیامدها
۱۰۸. ارائه خدمات مشاورهای به سازمان‌ها در راستای ارتقای نقش آنها در توسعه پایدار ۱۰۹. ارائه خدمات مشاورهای به صنعت در راستای توسعه صنعت و توسعه اقتصادی کشور ۱۱۰. معرفی صاحبان اندیشه و متخصص دانشگاهی به صنعت ۱۱۱. همکاری‌های بین دانشگاهی در راستای تحقق اهداف توسعه پایدار ۱۱۲. اختصاص بخشی از حجم کاری اعضای هیات علمی به حضور در صنعت در راستای توسعه صنعتی پایدار ۱۱۳. ارائه خدمات مشاورهای به نهادهای سیاستگذار توسط دانشگاهیان ۱۱۴. فروش حق امتیاز به صنعت	خدمات	

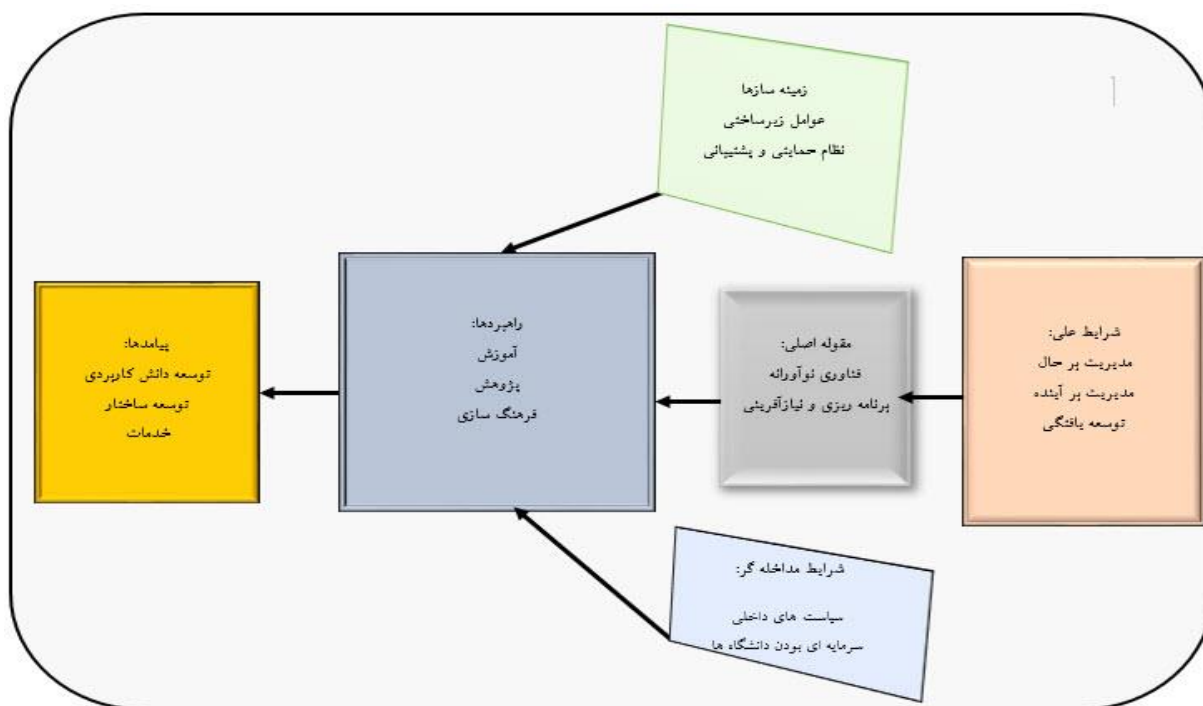
۱۱۵. به وجود آوردن رفاه جامعه از طریق افزایش تولیدات علمی		
۱۱۶. راه اندازی شرکت‌های دانش‌بنیان توسط دانشگاهیان		

در آخر مدل پارادایمی عوامل موثر بر توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت‌های آموزشی در آموزش عالی در آموزش عالی به شکل زیر ترسیم گردید.

در ارتباط با یافته‌های این پژوهش، برخی پژوهشگران به نتایجی همسو دست یافتند که به ذکر چند مورد اشاره می‌گردد. لیو و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، با انجام پژوهشی بنام ارائه الگوی بهینه سازی آموزش عالی برای توسعه پایدار از طریق طراحی و اجرای برنامه مشارکت جهانی به این نتیجه رسیدند که باید بر برنامه درسی تمرکز کرد و فعالانه فعالیت‌های مختلف فوق برنامه را برای پرورش و ارتقای شایستگی بین رشته ای، توانایی یادگیری مادام‌العمر و شایستگی جهانی دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد؛ بنابراین مولفه ی توسعه دانش برای پیامدها و شاخص های افزایش سطح سواد و اطلاعات دانشجویان و اساتید در دانشگاه ها پیرامون مسائل مرتبط با توسعه پایدار، افزایش دانش عمومی دانشجویان و کارکنان از مفهوم توسعه پایدار و عوامل موثر بر آن برای متغیر پیامدها موثر هستند. درایجانسکا و همکاران^۲ (۲۰۲۲)، در پژوهشی به بررسی اقدامات آموزش عالی در جهت توسعه پایدار و نوآوری اجتماعی پرداختند. در این پژوهش که از نوع کیفی بوده، نتایج حاصل نشان داد که تغییر برنامه درسی، آموزش ضمن خدمت و همچنین توانمندسازی مدیران دانشگاهی از عوامل موثر در توسعه پایدار و نوآوری اجتماعی است. کرمی و عنایتی (۱۴۰۱) نیز در مطالعه ای به ارائه مدل نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداختند که نتایج مطالعه و ارائه الگو، حاکی از نقش تاثیرگذار چهار بعد فرهنگی، اجتماعی، محیط زیستی و اقتصادی در نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بود.

² -Dryjanska, et al

¹ Yuan Li, Tianhong Liao, and Jia Li

شکل ۱) مدل عوامل مؤثر بر توسعه پایدار مبتنی بر احیای ظرفیت های آموزشی در آموزش عالی

بحث ، نتیجه گیری و پیشنهاد :

یکی از چالش های اساسی پیش روی آموزش عالی، داشتن منبع درآمد است. رشد اقتصادی یک پدیده پذیرفته شده در صنعت جهانی است. کشورهای مختلف جهان هم اکنون برای بالا بردن تراز بهره وری ملی، صنعتی، بازرگانی و آموزشی خود پیگیرانه تلاش می کنند و می کوشند تا از راه ساز و کارهای کارآمد مدیریتی سبب بالا رفتن تراز مالی و اقتصادی شوند. افزایش فشارهای خارجی از سوی قانونگذاران، سیاستمداران و مردم بر دانشگاه ها باعث شده است که دانشگاه ها در جستجوی راه هایی به منظور کاهش هزینه ها، استفاده بیشتر از منابع موجود و سرانجام ارتقاء سطح بهره وری باشند. به همین جهت پرداختن به توسعه پایدار به عنوان راهکاری جهت کاهش هزینه ها و استفاده بهینه از منابع و امکانات از اهمیت خاصی برخوردار است. در این راستا بررسی مقوله توسعه پایدار به عنوان هسته اصلی نظام آموزش عالی اهمیت پیدا می کند. به این منظور مطالعه توسعه پایدار در دانشگاه های آزاد اسلامی می تواند به عنوان گامی به

سوی ارتقاء کیفیت در نظام آموزش عالی به ویژه در سطح دانشکده ها و گروه های آموزشی تلقی شود. برای تحقق این منظور ابتدا لازم است ابعاد و مولفه های توسعه پایدار شناسایی شوند و سپس با مدیریت و برنامه ریزی مناسب زمینه بهبود و ارتقاء توسعه پایدار و به تبع آن کیفیت آموزش های دانشگاهی فراهم شود. با توجه به آنچه گفته شد مطالعه مقوله توسعه پایدار در آموزش عالی از اهمیت بسزایی برخوردار است. برنامه ریزی مناسب برای ارتقاء توسعه پایدار در وهله اول نیازمند شناسایی عوامل مؤثر بر آن است. مفهوم توسعه پایدار در آموزش عالی، مفهومی پیچیده است و اندازه گیری آن دشوار است. حتی برخی عقیده دارند که رشد و توسعه اقتصاد در آموزش با تحقق توسعه پایدار امکان پذیر نیست. در این پژوهش کوشش شده است پس از بیان مفهوم عام توسعه پایدار، به بررسی آن در حوزه آموزش عالی و حیطه آموزش پرداخته شود. تاکید اصلی این پژوهش بر بررسی چالش های پیش روی مدیران، سیاست گذاران و پژوهشگران آموزش عالی درخصوص توسعه پایدار در آموزش عالی است.

جعفری، سکینه. (۱۴۰۲). تدوین الگوی دانشگاه سبز پایدار برای آموزش عالی. فصلنامه مطالعات مدیریت سبز، 10(38)، 70-85.

جعفری کرفستانی، زهرا، سیادت، علی، صالحی عمران، ابراهیم. (۱۴۰۱). ارائه یک الگوی پارادایمی توسعه آموزش عالی پایدار در دانشگاه‌های دولتی مازندران. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت آموزشی، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۳.

موسوی، حسن، قورچیان، نادرقلی، و جعفری، پریش. (۱۴۰۰). ارائه مدلی برای ارتقای نقش دانشگاه‌ها در توسعه پایدار. فصلنامه مدیریت و توسعه پایدار، 12(3)، 45-60.

راد، ابراهیم. فقیهی، علیرضا. ناطقی، فائزه. معینی کیا، مهدی. (۱۳۹۶). طراحی چارچوبی برای شناسایی و دسته‌بندی مؤلفه‌های آموزش عالی پایدار در ایران. آموزش محیط زیست و توسعه پایدار ۵۴-۴۱.

اصلانی، شهلا. رستمی، فرزاد و مهاجران، بهناز. (۱۳۹۵). بررسی ریتاث‌ی بکارگ‌یری فناوری اطلاعات بر توانمندسازی کارکنان موسسات آموزش عالی، همایش ملی دانشگاه، محور توسعه، تربیت حیدریه

Moksi, E. (2024). Title in original language [Translated title] [Type, University]. Repository. URL

Ziyadik, F., & Fadiwa, A. (2024). A study focusing on components of academic sustainability. *Journal of Higher Education Sustainability*, 8(1), 30-45

Malek, A. (2024). Reviving education through the TAC model for targeted milestones. *Journal of Educational Innovation*, 15(2), 112-130

Hoa, T. T., Bui, B. B., & Pham, B. T. (2024). The role of higher education in achieving sustainable development goals: A study evaluating motivation and capacity of Vietnamese institutions. *Journal of Sustainable Higher Education*, 12(3), 45-60.

با انجام این پژوهش قصد در ارائه تغییراتی در سیاست‌های نظام آموزش عالی در جهت تحقق توسعه پایدار داشته‌ایم. در نهایت با شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌های توسعه پایدار در نظام آموزش عالی، الگو نظری اولیه را طراحی نمودیم. این الگو دارای ۶ بُعد و ۱۵ مولفه و ۱۱۶ شاخص بود.

در همین راستا پیشنهادهای ارائه شد.

➤ به جامعه دانشگاهی پیشنهاد می‌گردد با تعیین شاخص‌های و سنج‌های حیاتی استقرار و ارزیابی KPIs به عنوان اولین گام حیاتی به سمت ایجاد توسعه پایدار و بر اساس اندازه‌گیری شاخص‌های کلیدی عملکرد به سنجش میزان موفقیت آموزش عالی در تحقق توسعه پایدار بپردازد و با مدیریت بر حال عملکرد خود در بخش‌های مختلف را مورد ارزیابی قرار دهد.

➤ به جامعه دانشگاهی پیشنهاد می‌گردد با تعیین شاخص‌های و سنج‌های حیاتی استقرار و ارزیابی KPIs به عنوان اولین گام حیاتی به سمت ایجاد توسعه پایدار و بر اساس اندازه‌گیری شاخص‌های کلیدی عملکرد به سنجش میزان موفقیت آموزش عالی در تحقق توسعه پایدار بپردازد و با مدیریت بر حال عملکرد خود در بخش‌های مختلف را مورد ارزیابی قرار دهد.

➤ به جامعه دانشگاهی پیشنهاد می‌گردد با تعیین شاخص‌های و سنج‌های حیاتی استقرار و ارزیابی KPIs به عنوان اولین گام حیاتی به سمت ایجاد توسعه پایدار و بر اساس اندازه‌گیری شاخص‌های کلیدی عملکرد به سنجش میزان موفقیت آموزش عالی در تحقق توسعه پایدار بپردازد و با مدیریت بر حال عملکرد خود در بخش‌های مختلف را مورد ارزیابی قرار دهد.

منابع و ماخذ:

باقری‌مجد، محمد (۱۴۰۳). طراحی الگوی آموزش مبتنی بر توسعه پایدار در سیستم آموزش عالی، فصلنامه مطالعات آموزش عالی ایران، ۱۵(۳)، ۴۵-۶۷.

Liu, X., et al. (2023). Optimizing higher education for sustainable development through design and implementation of a global partnership program. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 24(5), 1023-1040.

Sanathanee, T. (2023). Reviving higher education curriculum through artificial intelligence approaches. *Journal of Educational Technology and Innovation*, 15(4), 205-222

Crawford, J., & Kifuentz, P. (2022). Investigating sustainability in higher education during the COVID-19 pandemic. *Sustainability in Higher Education Review*, 8(2), 45-63

